1. Najdi v přesmyčkách slova spojená s Velikonocemi a vypiš je do sešitu:

(Napovědět může přiložený text ☺)

- DÁŠEJI
- DOVA
- HEŇO
- JEŠIPA
- ZAMANEC
- POMKALÁZ
- ČKÁŘSTIMA
- SLIKRACE
- LÉCHB
- MÍKONY
- KLAPODY
- ŠKÁLPA

2. Přečti si přiložený text a poté vlož slova z prvního cvičení do vět tak, aby byly pravdivé.

(Do sešitu zapiš vždy písmenko a k němu pouze správnou odpověď, nikoliv celé věty)

a) Části evangelií, které popisují umučení Krista, se nazývají …….

b) Jedna z nejstarších dochovaných českých divadelních her se nazývá …….

c) Škaredé středě, se někde říkalo sazometná, protože se vymetaly ……..

d) Kynuté pečivo, které se peklo na Zelený čtvrtek, se nazývá ……..

e) Na Velký pátek měla symbolický význam ……

f) Na Velký pátek se země údajně otevírala a vydávala …….

g) Na Bílou sobotu se před začátkem mše rozdělal před vchodem do kostela svěcený …….

h) Svíce, která při mších hoří po 40 dní, jako symbol Kristova pobytu na zemi se nazývá …….

i) Na Boží hod velikonoční se nosily do kostela k posvěcení velikonoční pokrmy, jako například …… nebo ……..

j) Velikonočnímu pondělí se v některých místech, od slova omlazovat, říkalo ……..

k) Vejce, které se „zkrášluje“ nebo „kreslí“ nazýváme jako ……

3.3 Průběh Velikonoc

Po poslední postní neděli začínal pašijový týden. Slovo pašije pochází z řeckého pascha, což značí utrpení. ***Pašije*** jsou ty části evangelií, které popisují umučení Krista a jsou během tohoto týdne předčítány a zpívány při mši.

Tyto texty byly vděčnou látkou pro dramatické zpodobení, takže zvláště ve středověku byly doplněny předváděním děje formou divadla. Do těchto velikonočních divadel se však časem vetřely i různé žertíky a rozpustilosti, proto byly „pašijové hry" vykázány z kostelů na náměstí a veřejná prostranství, kde je provozovali především žáci, tedy studenti za drobnou odměnu od diváků. Aby přilákali a pobavili přihlížející, mnohdy značně popustili uzdu své prostořekosti. Do okruhu takovýchto her patří i slavná středověká hra *Mastičkář*, jedna z nejstarších dochovaných českých divadelních her.

V 17. století se o obnovení tradice pašijových her zasloužili hlavně jezuité, samozřejmě v přísně náboženském duchu, ačkoliv vycházeli ze středověké tradice. Někde se staly pašijové hry velkou atraktivní podívanou, na níž se podílela většina obyvatel obce – velmi silně tato tradice zakořenila například v Hořicích na Šumavě, kde se pašijové hry hrály německy až do druhé světové války a kam je přicházeli zhlédnout lidé z dalekého okolí. Dnešní obyvatelé obce mají snahu slavné pašijové hry opět obnovit, hrají se ovšem také v celé řadě dalších obcí a měst.

3.3.1 Škaredá středa

Pašijový týden začíná v lidové tradici tzv. Modrým, někde Žlutým, pondělkem, po něm následovalo Šedivé úterý a ***Škaredá středa***, které se někde říkalo sazometná, neboť se vymetaly komíny. Začínala se barvit vejce a tradovalo se, že kdo se bude tohoto dne „škaredit", tedy mračit, bude se mračit po všechny středy v roce.

3.3.2 Zelený čtvrtek

Název ***Zelený čtvrtek*** je doložen již ve 12. století v Německu – snad podle zeleného mešního roucha, které toho dne obléká kněz při mši. Pojila se k němu řada lidových zvyků, například se toho dne mělo pojíst něco zeleného, aby se obnovila síla lidského těla a aby byl člověk po zbytek roku zdráv. Peklo se kynuté pečivo – tzv. „jidáše", které se mazaly medem. Věřilo se, že kdo sní na Zelený čtvrtek jidáše mazaného medem, bude chráněn před uštknutím hada, ale i před žihadly vos a sršňů. Někde se házel chléb mazaný medem do studen, aby se v nich celý rok držela voda. V tento den se také pilně uklízely domácnosti a smetí se dokonce vynášelo daleko od domu, aby se v něm nedržely blechy.

Na Zelený čtvrtek zvoní při mši zvony naposledy, pak až do Bílé soboty na znamení smutku z Kristova umučení umlkají – říká se, že „odletěly do Říma". Mnohde se tradovala pověra, že když zazní na Zelený čtvrtek naposledy zvon, má člověk cinkat penězi, aby se ho držely. Místo zvonů pak zněly na Velký pátek různé dřevěné klapačky a řehtačky, s nimiž hoši obcházeli obec a někdy za to dostávali od hospodyň odměnu. Tyto obchůzky bývaly na Zelený četvrtek doplněny o tzv. *honění Jidáše*, kdy děti s klapačkami a řehtačkami pronásledovaly chlapce (často s ryšavými vlasy) představujícího proradného Jidáše, který zradil Krista. Tradice obchůzek s maskovanou postavou Jidáše – tzv. *Vodění Jidáše* na Bílou sobotu, která se dochovala v některých obcích na Pardubicku, je od r. 2012 zapsána na seznam národního kulturního dědictví.[8]

---

[8] http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/vodeni-jidase-se-dostalo-na-seznam-narodniho-kulturniho-dedictvi cit. 18.06.2013

Scanned by TapScanner

Při mši na Zelený čtvrtek umýval biskup nebo řeholní představený nohy dvanácti starcům. Tento úkon, který provádí každoročně i hlava křesťanské církve (papež), je připomínkou poslední večeře Páně, při níž Kristus omyl nohy svým učedníkům a která se měla konat právě v tento den.

3.3.3 Velký pátek

Na ***Velký pátek*** měla symbolický význam voda – lidé vstávali před východem slunce a umývali se v tekoucí vodě, která symbolizovala jak očistu těla, tak ochranu před nemocemi po celý následující rok. Zvláště mladíci se potápěli ve vodě celí, a kdo vytáhl zuby oblázek ze dna řeky nebo potoka, měl být chráněn před bolestmi zubů. V plátenických krajích se předly „pašijové nitě", jimž byl připisován magický účinek – měly chránit před zlými duchy. Oděv z plátna utkaného na Velký pátek měl chránit před bleskem. Někdy byl u tekoucí vody omýván i dobytek a hospodyně vykrápěly dům i chlévy na ochranu před případným požárem.

Velký pátek byl dnem přísného půstu, protože podle křesťanské tradice právě v tento den byl ukřižován Ježíš. Proto věřící nepojídali maso – mnohde se dodržoval půst od masa každý pátek po celý rok. Nepracovalo se na poli ani v sadu, protože se nesmělo hýbat zemí a hospodyně nesměly prát prádlo, protože se věřilo, že by ho místo do vody namáčely do Kristovy krve. Na mnoha místech se zhášely ohně a nevařilo se.

S Velkým pátkem je také spojena prastará **víra v čarovné síly** – například se v tento den nemělo nic půjčovat, protože s takovými předměty by se mohlo čarovat. Zejména se věřilo v magickou sílu země, neboť **v tento den se země údajně otevírala a vydávala poklady**. Tato lidová víra je zachycena například v Erbenově baladě Poklad. Proto se večer na Velký pátek vydávali odvážlivci zvláště do okolí zřícenin a na opuštěná místa zkusit své štěstí. Poklad prý označovalo světélko, kvetoucí kapradí či zářící otvor ve skále nebo hradbě. Toho dne se podle pověsti na několik hodin otevírala i hora Blaník.

3.3.4 Bílá sobota

Na ***Bílou sobotu*** večer se koná na oslavu Kristova vzkříšení mše. Ještě před jejím začátkem se před vchodem do kostela rozdělal svěcený oheň, který se vnášel do kostela a který si hospodyně roznášely do svých domácností. Z ohořelých dřívek svěceného ohně se zhotovovaly různé magické předměty, jež měly chránit před požárem. Od nového ohně je v kostele zapálena silná velikonoční svíce zvaná Paškál – ta pak při mších hoří po 40 dní jako symbol Kristova pobytu na zemi. Ke vzkříšení se pojila i mimoliturgická slavnost, při níž se nesla obcí monstrance, někdy i Kristův obraz – v době baroka pod baldachýnem – v průvodu, ve kterém kromě slavnostně oděných občanů bylo možno vidět i četné korouhve, slavnostní kroje či uniformy spolků.

3.3.5 Boží hod velikonoční

Na Velikonoční neděli – ***Boží hod velikonoční*** – se nosily do kostela k posvěcení velikonoční pokrmy: mazance, beránek, vejce a chléb, víno a také pálenka. Věřilo se, že objeví-li se na Hod boží na čistém nebi slunce, bude pěkné léto, bohatá úroda a šťastné svatby. Podávaly se ty nejlepší pokrmy – pečený beránek, skopové, mazance, hlavička apod. Podarován byl každý příchozí a někde hospodář obětoval kousek svěceného mazance sadu, studně i poli, aby byla hojnost po celý rok. Tradice kynutých pokrmů je snad odvozena právě ze symboliky nakynutí, které jakoby odráželo děje v přírodě, růst a plození, pro člověka tak životně důležité a žádoucí.

V Horní Lužici se na Velikonoční neděli sjedou takzvaní velikonoční jezdci, aby na koních projeli městy a vesnicemi i jejich okolím. Tento prastarý zvyk pochází ještě z předkřesťanských dob a byl magickou ochranou obcí a polí.[9]

---

[9] Pecold, Lumír. Velikonoce v Evropě. iHNed.cz 12. 3. 2008, dostupné online na http://in.ihned.cz/c1-

Scanned by TapScanner

Černý frak a cylindr je nezbytnou výbavou každého jezdce. Jejich dlouhé průvody se konají na Velikonoční neděli nejen v centru Lužických Srbů v Budyšíně (Bautzen), ale také v řadě vesnic v okolí. Jízdy se mohou zúčastnit pouze muži starší patnácti let. Kdo se účastní jízdy poprvé, je označen zelenou snítkou, kdo jede popětadvacáté, je dekorován snítkou stříbrnou.

3.3.6 Velikonoční pondělí

Velikonoční pondělí bývalo dříve zvláště na Moravě nazýváno ***Červené pondělí***. Tento název byl odvozen od barvy vajec, která se dříve barvila vesměs jen na červeno. Někde se tomuto dni říkalo pomlázka – od slova omlazovat, jinde koleda – tedy obecně obchůzka, při níž je koledník odměněn za odříkané verše – o Velikonocích především různě zdobenými vejci.

3.3.6.1 Kraslice

Vejce bylo u Slovanů od dávnověku symbolem života a pozůstatky po vejcích nabarvených na červeno byly nalezeny již v pohanských hrobech. Vejci byl tradičně přisuzován magický význam, proto se uplatňovalo jako obřadní dar, jehož symbolika byla umocňována malováním a ornamenty. Zdobení kraslic známe od středověku – toto slovo se objevuje v nejstarších českých slovnících již od 14. století a zvyk zdobit kraslice a chodit na pomlázku bude ještě daleko starší. Název je patrně odvozen od toho, že se vejce „zkrášlují" nebo „kreslí". Často se zdobí voskem a několikrát probarvují, známá jsou i vejce vyškrabovaná, méně již polepená slámou nebo zdobená barevnými papírky a drátky. V devatenáctém století byla častá i vejce s různými nápisy. „Zdobené barvené vajíčko mělo zajistit prosperitu."[10] S vykoledovanými vejci pak provozovaly děti a někdy i dospělí různé hry, které měly původně magicko-properitní poslání, později byly spíše zábavného charakteru (např. ťukání vajíček na špičku, sekání do vajec, koulení vajec).

3.3.6.2 Pomlázka

Oblíbený národní zvyk, podle něhož chodí chlapci na Velikonoční pondělí šlehat děvčata, je velmi starobylý a zachycuje jej již ve 14. století pražský kazatel Konrád Waldhauser ve své Postille. Byl příležitostí k různému škádlení především mezi mládeží, někde, zejména na jihovýchodní Moravě, byl doprovázený i oblévánim studenou vodou.

Na koledu se chodí se splétaným proutkem, kterému se dostalo různých krajových názvů: pomlázka, žíla, korbáč, binovačka, dynovačka, šlehačka, metla, tatar. Bývá spleten ze čtyř až dvaceti čtyř nejčastěji vrbových prutů, které se před splétáním namáčejí, aby byly dostatečně pružné. Právě **síla mladého vrbového proutku se má na základě prastaré víry v magii dotyku přenést na každého, koho se dotkne a přinést mu svěžest a zdraví. Do domu pak pomlázka přináší úrodu, blahobyt a štěstí. Proto byli ti, kdo s ní přicházeli, štědře obdarováni.** Někdy si hospodyně od prvního hosta vzala pomlázku a pošlehala všechen dobytek, zvláště krávy, aby byly stelné.

Chodilo se také s obřadní, až dva metry dlouhou pomlázkou, na niž vyšlehaná děvčata zavěšovala za odměnu stuhy. Pomlázka byla uctívaným rituálem a dívka, kterou by žádný mládenec nevyšlehal, by se jistě cítila zklamána. Často byla pomlázka znamením přátelství mezi rodinami.

V některých krajích se dodržoval i ten zvyk, že v úterý po Velikonocích zase chodila na pomlázku děvčata nebo vdané ženy, které oplácely pomlázku mužům (tzv."babská

23220370-velikonoce-v-evrope. Citováno 15. 3. 2009.

[10]JAKOUBĚOVÁ, Vladimíra. V babiččině kr[illegible]

Scanned by TapScanner